

ХАРКІВСЬКЕ ДУХОВНЕ УЧИЛИЩЕ ЯК ОСЕРЕДОК НАУКИ В ХАРКОВІ ХІХ СТОЛІТТЯ

В.М. Іванов¹

¹ аспірант кафедри українознавства, культурології та історії науки, НТУ «ХПІ»; секретар Харківського міського центру захисту історико-культурної спадщини (ГО «УТОПІК») Харків, Україна brainz777@gmail.com; vasyl.ivanov@sgt.khpi.edu.ua

1729 року вдова сотника Данила Черняка пожертвувала монастирю свою ділянку, додала до неї ще кілька суміжних з монастирем ділянок. 1773 року на цьому місці було подьудовано гуртожиток та школу для дітей-сиріт. Будівля була великою кам'яною одноповерховою хатою, в якій знаходилися класні кімнати і жили учні.

На початку ХІХ століття при реформуванні Колегіуму у Семінарію у Харкові утворили духовне училище з двома відділеннями: парафіяльним та повітовим. Навчання у першому було нижчого, у другому – вищого розряду. Для духовного училища в 1817–1825 роках уздовж схилу (нинішній Бурсацький узвіз) збудували великий казармового вигляду корпус.

Протяжна будівля, триповерхова у центральній частині та двоповерхова на флангах, розміщена на крутому рельєфі та широко оглядається. Вона створена шляхом реконструкції та надбудови корпусу колишнього повітового училища, зведеного у 1825 році на території Колегіуму за участю архітектора О.О. Васильєва.

У 1881–1885 роках його розширили, надбудували, а також оздобили фасад за проектом архітекторів К.А. Толкунова та Б.С. Покровського на кшталт так званого російсько-візантійського стилю, що насаджувався директивно у другій половині ХІХ століття. Тоді комплекс будівель училища зазнав капітальної реконструкції. Над головним корпусом надбудували на зразок великого мезоніну верхній поверх і звели зі східного боку двоповерховий кам'яний флігель. Фасади будівель отримали оформлення на кшталт модного в ті роки еклектичного напрямку із застосуванням архітектурних форм історичних стилів. Однозначно охарактеризувати досягнутий у цьому стилістичний результат важко, оскільки у творі автора простежуються риси бароко і слов'яно-візантійського зодчества у вільній інтерпретації.

Загалом по даному духовному училищу інформації є не так багато, як, скажімо, з семінарії. З цього можна робити висновок, що це училище було одним із багатьох в імперії та єпархії, і з цієї причини висвітлювати його повсякденне життя не вважали за необхідне за винятком нагальних питань, пов'язаних з його облаштуванням.

Харківське Духовне Училище, або ж по-народному бурса, описане в "Нарисах бурси" Миколи Помяловського. За легендою, на лавках Бурсацького узвозу написав свою поему "Ладомир" Велемір Хлебніков.

З бурсою пов'язують також походження суто харківської лайки "ракло" (позначає неввічливу, недалеко людину, схильну до хуліганства). У ті часи, коли на Бурсацькому узвозі була бурса, на честь якої він і названий, внизу, як і сьогодні, розташовувався базар. Її учні, бурсаки, влаштовували регулярні набіги на торговок: з криком "Вперед, Геракли!" вони розганялися Бурсацьким узвозом і проносилися через ринок, хапаючи все, що погано лежить (переважно їжу). "Геракли" ж в устах неграмотних базарних торговок трансформувалося в "ракли". Попередження "ракли біжать" означало, що треба терміново ховати товар. Форма однини "ракло" з'явилася пізніше у суворій відповідності до норм української мови.

Істотним у цьому випадку є те, що будинки вдало вписалися в забудову заповідної зони старого Харкова, зберігаючи своєрідний індивідуальний вигляд, який без помітних змін уцілів до наших днів. Сьогодні це корпуси Харківської державної академії культури.